

CHET TILINI YOSHGA QARAB O'RGATISH TUZILMALARI

Narzullayeva Marjona

Samarqand davlat Chet tillar Instituti talabasi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada ingliz tilini o'qitishning innovatsion loyihalari, hamda bunda ingliz tilini o'rganuvchilarning yoshini hisobga olish haqida yozilgan.

Kalit so'zlar: *metod, xorijiy til, visual learning, auditor learning, kinaesthetic learning, noisy dictation, Grammatik shakl, zamonaviy texnologiyalar.*

Ushbu maqolada turli xil yoshdagi insonlarning chet tillarni o'rganishi va chet tillarining ularning hayotida qay darajada muhim o'rin turishi, maktabgacha yoshdagi bolalar, maktab yoshidagi bolalar hamda Yoshi katta insonlarning chet tillarini o'rganishi va afzaliklari haqida fikr yuritilgan.

Til o'rganish kishilik jamiyatida juda muhim sohalardan hisoblanadi. Muloqot vositasi bo'lmish tilni tabiiy muhitda oilada, jamoatchilik orasida egallash mumkin. Til hodisalariga oid bilimlar esa nazariy jihatdan o'rganiladi. Ma'lumki, chet tilni o'rgatish-o'rganish muayyan jihatlari bilan ona tili va ikkinchi tildan keskin farq qiladi. Bu esa, o'z o'rnida, tegishli chet til o'qitish texnologiyasini qo'llashni taqozo etadi.

Bolalar yangi narsalarga juda qiziquvchan bolishadi. Shuning uchun, ko'p hollarda ular, bu masalaga uddalab bo'lmas vazifa sifatida qaraydigan katta yoshdagi insonlarga nisbatan, chet tillarini yaxshiroq o'zlashtiradilar. Xo'sh, qaysi yoshda chet tillarni o'rganishni boshlagan ma'qul?

Chet tillarni bilish kelajakda muvaffaqiyatga erishishning kafolati hisoblanadi.

Ko'pchilik ota-onalar, farzandlari hali o'qish va yozishni bilmasa ham, ularni bolalar uchun ingliz tili o'rgatish o'quv maskanini izlashni boshlaydilar.

Bolani ingliz tili kurslariga qaysi yoshdan berish ma'qul?

Bu masala bo'yicha qarama-qarshi fikrlar shaklangan. Ba'zilar bolalarni bolaligidan mahrum qilishni istamaydilar, boshqalari esa bola yangi bilimlarni eng yaxshi o'zlashtirishi mumkin bo'lgan vaqtga kech qolib va uni o'tkazib yuborishdan qo'rqishadi.

Shuni aytish joizki, so'nggi yillarda ota – onalar orasida quyidagicha urf bo'lgan - bolalari deyarli taglikni tark etmagan paytdan, ular uchun ingliz tilida so'zlashuv muhitni hosil qilishadi va bu albatta ayrim o'rinlarda tog'ri ham deya olamiz.

Biroq, ikki yoshli bolaga ingliz tiliga o'rgatish shartmi? Bunday qarorni qo'llab-quvvatlovchilar, bolaning nutqi shakllanayotgan ushbu vaqtda: bola oqtituvchisiga taqlid qiladi va shunday tarzda tilni o'rganadi deb hisoblashadi.

Demak, xorijiy so'zlar, ular butunlay yodlab olinguncha bolalar ushbu so'zni ma'no mazmunini o'zlari bilishmagan ravishda takrorlashadi.

Shu bilan birga, har kuni va uzoq vaqt mobaynida xorijiy til muhitda bo'lishni ta'minlash kerak.

Bolalar tug'ilgandan beri doimiy o'rganishda. Ular ko'rgan, eshitgan, tegingan, hidlagan va sezgan barcha narsalar ularning xotirasida qoladi va ularning bilimlarining bir qismidir. Va o'rganish, bolalarning dastlabki yillari o'yin, o'yin-kulgi va taqlid shaklida bo'ladi. Bolalar ko'rgan narsalariga taqlid qilganliklari sababli, ular eshitganlarini takrorlaydilar va bularning barchasidan o'rganadilar.

Otalar va onalar o'z farzandlariga ta'lim berish bilan bir qatorda ularga ta'lim berish va ularning tarbiyasida ishtirok etish vazifasini ham bajaradilar. Hamma narsa o'qituvchilarning qo'lida bo'lishi to'g'ri emas, chunki yuqorida aytib o'tganimizdek, bolalar doimiy o'rganishda yashaydilar. Ota-ona sifatida sizda shunday qobiliyat bor bolangizga bilimlarni o'zlashtirishga yordam bering, siz uning miyasini, eshitish qobiliyatini va ushlab turish qobiliyatini tarbiyalashingiz mumkin.

Ingliz tilini o'qitishdagi yana bir muhim jihat shuki o'quvchining qay holatda ma'lumotni to'laqonli qabul qilishini nazorat qilish. Bir guruhdagi bolalarning o'y xayollari, fikrlashi, dunyoqarashi ma'lumotni qabul qilishi turlicha bo'ladi. Shunga ko'ra o'qituvchi har bir o'quvchining xarakteri xususiyatidan kelib chiqqan holda ta'lim jarayonini olib borishi kerak. [1, 57].

Misol uchun, qaysidir o'quvchida ko'z bilan eslab qolish, yana birida eshitish orqali eslab qolish qobiliyati tabiatdan shakillangan bo'lishi mumkin. Shu xususiyatlarga ko'ra ingliz tilini o'rganish asosiy 3 yo'nalishda bo'ladi S Visual learning- ko'rish orqali ma'lumotni eslab qolish S Auditory learning -eshitish orqali ma'lumotni eslab qolish S Kinaesthetic learning- harakatlar orqali ma'lumotni eslab qolish Yuqoridagi xususiyatlarni inobatga olgan holda o'qituvchi o'quvchilar bilan dars mobaynida, mashqlar bajarishda, rol playlar tayyorlashda, o'yinlar orqali mavzu tushintirilsa yoki tashkillashtirilsa sezilarni natija hosil qiladi va o'quvchida til o'rganishga motivatsiya beradi [2, 45].

F.Guen metodi. Tabiiy metod vakillaridan fransuz metodisti Guen chet tilini ona tilini o'rgangandek amaliyotda o'rganish tarafdori bo'lgan. U metodikada birinchi bolib leksikaning mavzular (uydagi hayot, maktab jamiyat, tabiat) bo'yicha tasnifini kashf etgan. Chet tilini o'rganishda quyidagi qonun-qoidani taklif qilgan:

1. Odam o'z ehtiyojidan kelib chiqib til o'rganadi.
2. O'rgatish birligi qilib so'z emas, gap tanlanadi.
3. Til o'g'atishda og'zaki nutq birlamchi hisoblanadi

F.Guen, M.Berlisga o'xshab, ko'rgazmalilik, ona tiliga tayanmaslik, grammatikaning leksikaga tobeligi kabi shartlarni qo'llaydi. F.Guen o'z sistemasida chet tili lug'at boyligini uchta kata toifaga ajratadi: obektiv, subektiv va ifodali

tushunchalarni bildiruvchi soʻzlar. Birinchi guruhga obektiv dunyoga oid tushunchalar. Masalan: hayot, jamiyat, tabiatga tegishli. Ikkinchisida inson ruhiga taaluqli tushunchalarni ifodalovchi soʻzlar: tushunmoq, hohlamoq. Uchinchi toifada birinchi va ikkinchilarni birlashtiruvchi tushunchalar: chiroy, doʻstlik va h.k [3, 111].

Katta yoshdagi bolalarga chet tilini oʻrgatishda biz qiyinchiliklarga duch kelmaymiz desak mubolagʻa boʻlmaydi. Chunki katta yoshdagi bolalar psixologik taraf lama ham jismoniy taraf lama ham tarbiya jihatidan ham yetilgan boʻladi. Yashirish joiz emaski kichik yoshdagi bolalarga dars berilgan vaqtda koproq uning kongli, hohishlariga qaralgan holatda dars oʻtiladi. Tarbiya jihatidan ham tarbiya berishga togʻri keladi. Katta yoshdagi bolalar chet tilini oʻrganish jarayonida oʻsha davlatning urf -odat lari hamda madaniyati togʻrisida ham maʼlumot larga ega boʻladi. Albatta katta yoshdagi bolalarga ham biz baʼzida turli xil oʻyinlar orqali dars oʻtishimiz joizdir. Chunki bolaga nuqul dars va yozmali ishlarga oxshash narsalar orqali bolada ushbu sohadan fandan bezishi natijalari ham kutilishi mumkin. Albatta biz ushbu yoshdagi bolalarga oʻzlarining yoshlaridan kelib chiqqan holda oʻyin va shunga oʻxshash metodlar qoʻllay olamiz.

Yoshi ulugʻ insonlarda ham chet tilini organishga qiziqish mavjud albatta. Togʻri barchasi deb ayta olmaymiz ushbu yoshdagi ayrim insonlarda yoshiga qaramasdan chet tillarini oʻrganishga boʻlgan hoxish juda yuqori darajada boʻlishi mumkin. Ilm olish, bilimlarini yanada boyitish aslida ushbu narsalarning erta kechi yoʻqdir. Bilim olish bu igna bilan quduq qazish singaridir deb bejiz aytmagan. Bilim olish oʻta murakkab ishdur, bu uchun kata mahorat, sabr kerak boladi. Katta yoshdagi hotirjam hamda sabrli insonlarimizgina chet tiliga qiziqishadi va uni oʻrganishga boʻlgan ishtiyoq ulkan boʻladi.

Noisy dictation-oʻyin maqsadi grammatikani rivojlantirish. Oʻyinning borishi: Sinf dagi oʻquvchilar bir biriga yuzma-yuz qilib joylashtiriladi va vaqt belgilaninib bir vaqtda bir birlarini ham eshitib ham roʻparasidagi oʻquvchining aytga soʻzlarini ilgʻab toʻgʻri yoza olishi kerak.

Bu oʻyin biroz shovqinli boʻladi va aynan mana shu shovqin ularga hatto shunday vaziyatda ham soʻzlarni ilgʻay olishni rivojlantirish imkonini beradi. Listening- eshitish texnikasini oshiradi. Ingliz tilida soʻzlar eshitilganidek yozilmaydi, masalan speak gapirmoq soʻzida {ea} diftongi [i] tovushini beradi [spi:k]. Agar oʻquvchi soʻzlarni toʻgʻri anglay olsa demak bu yaxshi natija. Bu oʻyin boshlangʻich hamda yuqori sinflarda ham qoʻllaniladi.

Xulosa qilib aytganda, Ingliz tili darslarida innovatsion usullarni qoʻllash natijasida oʻquvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutqi ravonlashadi, tez va toʻgʻri javob berish malakasi shakllanadi. Bunday usullar oʻquvchida bilimga ishtiyoq uygʻotadi. Oʻquvchi darslarga puxta hozirlik koʻrishga intiladi. Bu esa oʻquvchilarni taʼlim jarayonining faol subʼyektlariga aylantiradi. Taʼlim tizimi oʻz oldiga erkin fikrlovchi, barkamol, yetuk shaxsni

"PROBLEMS AND PROSPECTS FOR THE IMPLEMENTATION OF INTERDISCIPLINARY RESEARCH"

tarbiyalashni vazifa qilib qo'yar ekan, kelgusida biz bo'lajak o'qituvchilar innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish yo'llarini yanada mukammalroq ishlabchiqshimiz bilan o'z xissamizni qo'shishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1 BOSHLANG'ICH SINFLARDA INGLIZ TILINI O'QITISH METODIKASI 2022/Sinflarda Ingliz Tilini O'Qitish Metodikasi Baboqulova Madina Mirzohid Qizi
- 2 INGLIZ TILINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING SAMARASI 2022 ToshxoJayeva Gulhayo O'ktam Qizi
- 3 <https://cyberleninka.ru/article/n/temurbeklar-maktab-larida-ingliz-tili-mashg-ulotlarida-o-quvchilarning-ijtimoiy-kompetentsiyasini-shakllantirish>

